

FORTSATT ROM FOR LESING HJEMME

IDEER OG RÅD TIL FORELDRE MED BARN PÅ 5. – 7. TRINN

FORELDREUTVALGET
FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Leseutviklingen fortsetter

De første skoleårene lærte barnet ditt å lese. Men leseferdighet utvikles ikke en gang for alle. Den må både holdes ved like og videreutvikles. Fremdeles er det viktig at hjem og skole samarbeider for å gi barna lyst til å lese og å gjøre dem kjent med forskjellige tekster. På 5.–7. trinn skal barna lære å lese for å lære. Her kan foreldre gjøre mye for å støtte leseutviklingen.

Barn er forskjellige. De lærer på ulike måter. De er i varierende grad villige til å ta i mot hjelp, kanskje spesielt fra foreldrene sine. Foreldre er også ulike. Lesevaner, tradisjoner, språk og kulturell bakgrunn kan være forskjellig. Men alle ønsker det beste for sine barn og vil gjerne hjelpe dem. Dette lille heftet gir noen enkle råd. Velg det som passer best for deg, ditt barn og din familie.

Barnet mitt har lært å lese, hva mer skal læres?

Litt forenklet kan en si at barn lærer å lese de første skoleårene. Da blir de kjent med bokstavene. De lærer å sette dem sammen til ord og tekst som skal oppfattes og forstås. De lærer at lesing kan gi mange gleder og næring til fantasien. Fra 5. trinn økes kravene til leseferdighet. Tekstene blir vanskeligere, og barna møter i stadig økende grad forventninger om å lese for å lære. Det betyr at de må lære

- å sette mål for sin egen lesing: *Hva skal jeg se etter i teksten? Hva skal jeg lære av dette?*
- å arbeide aktivt med teksten, stille spørsmål, notere opplysninger, fortelle hva den handler om osv.
- å bruke seg selv, sine egne erfaringer og kunnskap for å forstå innholdet: *Hva tenker jeg om dette? Hva minner det meg om?*

Leselyst og lesestoff

En må lese mye for å bli en god leser. Det går lettest for den som synes lesing er gøy eller nyttig. Å gi barn lyst til å lese er derfor en stor oppgave både for hjem og skole. Å lese bøker gir gode opplevelser for mange barn og unge, men det kan være vanskelig å finne riktig bok. Her er det hjelp å få i skolebiblioteket og i folkebiblioteket. Men lesing er mer enn å lese bøker. Barn på 5.–7. trinn trenger å høre at

- det finnes mange og ulike tekster
- de selv kan velge hva de vil lese

Både tegneserier og seriebøker gir nyttig lesetrening. Å lese kan være å surfe på nettet, spille dataspill, se på utenlandske (tekstede) filmer, leite etter opplysninger i rutetabeller og å oppdage at favorittfotballaget avanserer på en serietabell. Barn må få velge hva de vil lese, men de trenger å lære at ulike tekster leses på ulike måter.

Barn på vei inn i tenårene er ofte i opposisjon til foreldrene sine, og kan reagere negativt hvis de prøver å tvinge på dem sine holdninger og interesser. Det gjelder for lesing og bokvalg så vel som på andre områder. Utfordringen i denne perioden er å være tålmodig og romslig.

Barn kan ikke tvinges inn i bøkens verden. De må støttes og oppmuntres. De må få anledning til å orientere seg i et bredt utvalg av bøker og tekster og få sjansen til å gjøre egne valg. Ett bokvalg er ikke mer riktig enn et annet, og barna bør møte respekt for det de velger. Du kan likevel synliggjøre dine interesser og valg. Vis hva du leser. Snakk om bøker du har glede av. Spør hva sønnen eller datteren din liker å lese. Å dele leseerfaringer gir gode opplevelser.

Visste du at...

- barn trenger veiledning, støtte og oppmuntring for å vedlikeholde og videreutvikle egen leseferdighet også på 5.-7.trinn
- det er forskjell på hvordan vi leser en krimbok og en fagbok. Barn må lære å lese på ulike måter for ulike formål

Visste du at...

- det er OK å lese høyt for barna også etter at de har lært å lese
- foreldres interesse for lesing og for skolearbeid er viktig for faglig framgang og utvikling
- å søke på internett gir god lesetrening. Her lærer barn å målrette egen lesing, systematisere egen kunnskap, og de utvikler en kritisk holdning til kilder

Lese- og leksehjelp

Lese- og leksesituasjonene er forskjellige. Derfor er det vanskelig å gi generelle råd om lese- og leksehjelp. Du gjør uansett en god jobb når du viser interesse og respekt for skolen og skolearbeidet, støtter og oppmuntrer, kanskje spesielt når ting går trått. Du kan selvfølgelig også gi konkrete råd hvis det er behov for det – og hvis barnet er mottakelig. Men, hvis interesse oppleves som press og råd som mas, kan det være best å holde seg litt unna for en periode. Vær likevel tydelig på at du er der, at du er villig til å lytte, at du gjerne vil hjelpe, men også at du har forventninger.

På 5.–7. trinn er det relativt vanlig med lese- og lekseoppgaver der barn skal lese et avsnitt i ei fagbok (for eksempel naturfag og samfunnsfag), samle fakta, lage spørsmål, skrive eller tegne noe fra teksten. Målet er selvfølgelig at de skal samle kunnskap, men også at de skal utvikle gode og hensiktsmessige arbeidsformer.

Selv om mesteparten av skolearbeidet foregår i skoletiden, og mange skoler gir tilbud om leksehjelp, er det likevel viktig at du viser interesse for barnets oppgaver. Har barnet hjemmelekser, kan du både hjelpe og inspirere ved å vise hvordan du selv tenker og arbeider både før, under og etter lesing.

Før barnet begynner å lese, kan du

- snakke om det teksten handler om, minne han/henne om egne erfaringer med aktuelle temaer: *Kan du huske den gangen vi?... Det minner meg om noe vi snakket om...*
- vise at du selv skaffer deg oversikt over innholdet ved å se på bilder og avsnittsoverskrifter: *Hva kan dette handle om? Ut fra bilder og overskrifter kan jeg tenke meg at...*
- vise at du stiller spørsmål til deg selv: *Hvilke opplysninger kan vi finne her? Hva er det lurt å se spesielt etter, og hvor skal vi lete?*

Mens barnet leser, kan du

- støtte lesingen hvis det er nødvendig – kanskje kan dere lese et avsnitt hver
- snakke om lange, vanskelige og ukjente ord i teksten: *Det var et langt og rart ord! Hva kan det bety? Hva tenker du når jeg sier...?* Let i teksten etter forklaringer, minn om at det er lov å bruke ordliste...

Etter lesingen kan du

- vise hvordan opplysninger i teksten kan samles – eksempelvis ved at de noteres i et tankekart (se tankekart på side ...), eller på en måte du selv finner nyttig
- be barnet tegne eller fortelle fra teksten

Spørsmål om leksene er lest og om de er forstått, vil ofte oppfattes som mas. Det er slett ikke uvanlig at barn og ungdom svarer: "Jada – jeg har gjort dem, og jeg kan alt!" Det tror de nok, men det er likevel ikke sikkert de har fått med seg innholdet i det de har lest.

Den som skal lese for å lære, må også lære å sjekke egen forståelse og egen læring. God leksehjelp vil derfor være å gi barna anledning til å vise hva de har forstått etter å ha lest en tekst.

Hvis lesing er vanskelig

Hvis du oppdager at lesing ikke gir barnet ditt glede og gode opplevelser, men snarere blir en kilde til stress og besvær, er det lurt å kontakte skolen og be om råd. Kanskje er tekstene litt for vanskelige. Hvis du synes barnet ditt virker usikker, leser seint og stopper opp ved mange ord, bør du samarbeide med læreren for å finne tekster som passer bedre både med hensyn til ferdigheter og interesser.

Barn som strever med lesing trenger å oppleve at lesing er noe annet og mer enn en strevsamt skoleaktivitet. Gjør lesing lystbetont. Ta kontakt med det lokale biblioteket, spør etter bøker om tema barnet er interessert i. Du kan gjerne lese noen av disse høyt, eller kanskje dere kan lese for hverandre. Lesing skal gi gode opplevelser.

Etter hvert kan leksene bli vanskelige for barn som strever med lesing. Da kan du gjerne lese teksten høyt. Du kan også kontakte skolen og be om et lydbokeksempplar av aktuelle lærebøker. Høytlesing og lydbøker er god hjelp, men husk at barn kan trenge både veiledning og støtte for å lære hvordan de kan lytte seg til innsikt (se avsnittet om leksehjelp).

Ofte stilte spørsmål

Jeg er ikke så glad i å lese – hva kan jeg da gjøre?

Da kan du kanskje fortelle isteden. Fortellerstunder gir også gode opplevelser og mye kunnskap. Barna lærer å lytte, de lærer språk og får kjennskap til eventyr, fortellinger fra ulike kulturer og fra foreldrenes barndom.

Mange bøker for barn og unge er filmet. Dere kan se film sammen, og dere kan lytte på lydbøker. Både filmer og lydbøker kan lånes gratis på biblioteket.

Jeg er ikke så flink til å lese norsk, kan jeg lese høyt på mitt eget språk?

Lesestunder er hyggestunder uansett hvilket språk det leses på. Du trenger ikke lese norsk, du kan godt lese høyt på ditt språk. Det gjør det ikke vanskeligere for barnet ditt å lære å snakke og lese på norsk, tvert imot: Når du leser på det språket du kan best, formidler du leseglede, språk, kultur og tradisjoner. Slik gir du barnet ditt erfaringer og gode opplevelser som er viktige både for utvikling og læring.

Jeg ønsker at datteren min skal bli like glad i å lese som jeg var, men hun vegrer seg. Hva kan jeg gjøre?

Det er med lesing som med andre ferdigheter, en må øve seg for å bli flink. Derfor er det viktig at datteren din leser, og du skal ikke uten videre godta at hun ikke vil. Du må imidlertid akseptere at hun ikke liker det samme som deg, men heller hjelpe henne med å finne lesestoff som kan engasjere (se avsnittet om leselest og lesestoff).

**Sønnen min leser ikke bøker, men leser mye på dataskjermen.
Er det farlig?**

Nei. Også skjermlesing kan gi fine opplevelser og ny innsikt. Å sitte i timevis og stirre på en skjerm kan imidlertid være slitsomt for øynene. Derfor er det bra med variasjon.

Sønnen min strever. Kan jeg ta kontakt med skolen?

Ja det kan du, og det er viktig at du gjør det. Du kjenner barnet ditt best og ser ham i andre situasjoner enn det læreren gjør. Du vet hvilke erfaringer han har, og hva han liker å holde på med. Dine kunnskaper er derfor svært viktige for læreren. Gode og trygge samarbeidsrutiner mellom hjem og skole er alltid nyttige, men spesielt viktige når barn strever.

Datteren min tør ikke å lese høyt i klassen fordi hun synes ikke hun leser godt nok. Læreren lar henne slippe, men jeg synes hun skal presses. Hva skal jeg gjøre?

Opplevelsen av å lese høyt i en gruppe vil variere, avhengig av hvor trygg en føler seg, situasjonen det leses i og teksten. Derfor er det vanskelig å si noe generelt om barn bør presses til høytlesing. Det beste du kan gjøre, er å snakke jevnlig med læreren og sørge for at datteren din opplever at lesing gir glede og mestring. Det gir trygghet og selvtillit.

Du kan oppmuntre henne til å lese høyt. Kanskje kan dere lese hvert deres avsnitt i en spennende bok. Vær raus med ros, kommenter spesielt situasjoner der hun strever litt: Det var et vanskelig ord. *Fint at du ikke gav deg.* Slik kan du gi henne tro på at hun er god nok, og at hun kan klare å lese høyt i klassen. Si fra til læreren når datteren din føler seg trygg nok til å få samme leseutfordringer som andre elever. Be om at du får greie på hvilke avsnitt datteren din skal lese høyt på skolen, slik at hun kan få øvd seg grundig hjemme på forhånd.

Jeg synes mange av skolefagene er vanskelig. Hvordan kan jeg hjelpe?

Skole og hjem skal samarbeide, men de har ulike oppgaver. Din oppgave er å støtte, oppmuntre og motivere til innsats. Du skal ikke være barnets lærer. Derfor er det ikke så farlig om du ikke kan så mye i de forskjellige fagene. Hvis barnet spør om ting du ikke vet, kan du kanskje spørre tilbake: Jeg vet ikke, fortell meg hva du tenker, så kan vi sammen prøve å finne ut av dette.

Visste du at...

- skrivning kan være enklere for den som leser mye. Lesing gir både ideer og modeller til egen skrivning
- store bibliotek har bøker på flere språk. Det er gratis å låne bøker og filmer

Hjem og skole samarbeider

Foreldremøter kan blant annet benyttes til samtaler om ...

- litteratur og hva barna liker å lese
- hvordan foreldre og skole sammen og hver for seg kan støtte barnas språk- og leseutvikling
- hva barn bør mestre på 5., 6. og 7. trinn
- hva som vektlegges i leseopplæringen på disse trinnene
- lage leselystgrupper for barn og foreldre – der en eksempelvis
 - besøker biblioteket og finner bøker som kan gå på omgang i gruppa
 - leser høyt eller forteller til hverandre
 - gir hverandre tips om nye bøker
 - skriver fortsettelsesbok
 - lager "boka om bøker" med bokanmeldelser og tegninger fra bøker som er lest
 - lager små lesekonkurranser: Hvor mange sider leser dere pr. måned? Klarer dere flere neste måned?
 - går på kino for så å diskutere filmen i gruppa

Konferansetimer (utviklingssamtaler) kan brukes til å snakke om ...

- barnets sterke sider og interesser
- sammenhengen mellom leseferdighet og motivasjon
- hva som kan motivere barnet
- hva barnet trenger/ønsker av hjelp og veiledning – både på skolen og hjemme
- resultater fra nasjonale prøver eller annen kartlegging

FORTSATT ROM FOR LESING
HJEMME

Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Lesesenteret og Utdanningsdirektoratet

www.fug.no

www.lesesenteret.no

www.utdanningsdirektoratet.no

post@fug.no

© FUG 2010

Layout: Månelyst as

Foto: iStockphoto

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) er et nasjonalt utvalg for og med foreldre som har barn i skolen.

FUG er opptatt av:

Hjem-skole-samarbeid

- Å ivareta foreldrenes interesser i skolesammenheng
- Å gi kunnskap om hvordan et hjem-skole-samarbeid fungerer
- Å gi kunnskap om hvordan foreldre kan støtte sine barn
- Å sette dagsorden og støtte foreldre når det gjelder sentrale tema som inneklime, mobbing, foreldremøter, skolearbeid, med mer.

www.fug.no – en nettressurs for foreldre med barn i skolen

Fortsatt rom for lesing hjemme © FUG 2010

